

delu Camille Lucerne bo ostala živa resnica: „Es fühlt ein jeder, daß noch etwas darin steckt, er weiß nur nicht was“ — in najboljše se bo godilo otroku, ki jo bo poslušal in ne bo iskal v njej rešitve svetovnih ugank, ampak bo slutil le hrepenenje lepe kraljčine po kraljeviču. *Milena Mohorčeva.*

PREGLEDI

KNJIGE IN ČASOPISI

Koledarji. — Menda ni hiše na Slovenskem, da ne bi imela koledarja ali pratike, ki je preprostem človeku najljubše štivo; brez dvoma je koledar najbolj razširjena slovenska ljudska knjiga.

Njegovo važnost za ljudsko izobrazbo so spoznali že naši prosvetljenci in ni čuda, da so ga radi njegove priljubljenosti začele izdajati vse naše knjižne ljudske družbe. Prav radi njegove razširjenosti in priljubljenosti je dolžnost naše revijalne kritike, da ne gre mimo koledarjev, češ, da ne vsebujejo ničesar umetniško in kulturno pomembnega, temveč da skuša tudi na tem polju, kolikor je to v njeni moči, vplivati na izboljšanje koledarjev; kajti zavedati se moramo, da niso za kulturo naroda važni samo umetniški vrhunci, temveč tudi podrobno kulturno delo, ki vzbuja v množicah smisel za višje kulturne vrednote in umetnost. In koledar spada brez dvoma med najvažnejša kulturno-vzgojna sredstva. Zato bi moral biti koledar nekaka čitanka, v kateri bi našel preprost človek vse, kar ga zanima, pa tudi vse, kar je potrebno, da spozna. Ne samo, da se mora odražati v koledarju kulturno, gospodarsko in politično stanje naroda v preteklosti in sedanosti, v koledarju bi moral dobiti bralec tudi navodila za praktično delo v sedanosti in smernice za bodočnost. Literarni in umetniški prispevki bi ne smeli služiti samo zabavi in razvedrilu, temveč bi morali biti izbrani tako, da bi vzbujali v preprostem čitatelju smisel za literarno umetnost ter mu izobraževali umetniški okus. Prav v tem pa naši koledarji največkrat greše.

*

Pri pregledovanju letošnjih koledarjev — ki so mi na razpolago — bom skušal zatorej ugotoviti, koliko ustrezajo gornjim zahtevam, ne da bi se seveda spuščal v podrobno oceno vseh spisov, od katerih je večina, žal, le malo pomembna.

Koledar (Vestnik) XLVI. šolske družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za prestopno leto 1932. Izdalo in založilo vodstvo. Po kulturno-politični pomembnosti bi moral biti koledar, ki nosi celo podnaslov vestnik, naš najpomembnejši koledar, iz katerega bi se sleherno leto odražalo politično in prosvetno stanje slovenskega naroda izven državnih mej pa tudi v naši državi. Biti bi moral nekak seizmograf, ki bi beležil vse spremembe, ki se tičejo našega naroda, tako da bi bili vedno točno poučeni o njegovih potrebah in težavah. Toda namestu *statistik in stvarnih ugotovitev*, iz katerih bi lahko spoznali resnično stanje slovenstva izven državnih mej, vsebuje le rodoljubarsko sentimentalne prispevke, ki so sicer dobro mišljeni, ne koristijo pa radi svoje meglčnosti prav nikomur. Edina izjema sta članek Kompoljskega „Naša meja — pastorka“ in nepodpisani članek „O šolstvu v Julijski Krajini“. Pa tudi v teh dveh člankih pogrešamo statističnih podatkov. Poročilo o veliki skupščini v Laškem pa priča, da je Družbi sv. Cirila in Metoda potrebno novih svežih sil. Oprema koledarja je starinska in dolgočasna.

Vodnikova pratika 1932. Izdala in založila Vodnikova družba v Ljubljani. Urednik Vodnikove pratike ima težko stališče. Krog njenih čitateljev ni ne izrečno kmečki ne meščanski. Zato je izbira snovi seveda težavna in urednik se

je odločil za lažje štivo, ki pa po večini bolj služi zabavi kot pouku, jasne idejne usmerjenosti pa sploh pogrešamo kakor tudi literarnih prispevkov, z izjemo „Kotička za male bralce“, ki pa umetniško nikakor ne zadovoljuje. Poleg raznih praktičnih navodil (poštne pristojbine, sejmi itd.), ki jih imajo vsi koledarji, prinaša še celo vrsto drugega gradiva, izmed katerega omenjam dr. I. L.—a članek „Levstik in Vodnik“, ki skuša orisati pomen Levstika v malce prisiljeni zvezi z Vodnikom, članka dipl. agr. Jamnika „Kakšno je naše kmetijstvo“ in „Stanje svetovnega kmetijstva“, v katerih ugotavlja pisec vzroke krize našega kmetijstva v zvezi s stanjem svetovnega kmetijstva, članek Agronoma o travništvu in drja. Petriča članek o asanaciji vasi ter nepodpisani članek o pomenu „Narodne galerije“. Slike v tekstu po večini nadomestujejo priloge v bakrotisku. Naslovna stran je fotografsko posrečena.

Koledar Družbe sv. Mohorja. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1932. Tudi v tem koledarju se odraža sedanja težka gospodarska kriza in gotovo bodo kmetu dobro služila navodila Antona Oblaka v članku „O sedanjih splošnih krizi“, medtem ko je razprava drja. A. Gosarja „Zablode v sodobnem gospodarstvu“ bolj teoretičnega pomena. Med ostalimi članki se odlikuje Koblarjev kratki poljudni pregled slovenske književnosti, medtem ko pogrešam v članku Jožeta Godine „Slovenska Krajina“ izčrpnosti in nepristranske oznake. Narodne galerije pa se je spomnil v toplo pisanem članku „Več umetnosti! — Narodna galerija“ dr. J. Regali. Literarnih prispevkov je malo, zadovoljuje pa edinole črtica Bogomira Magajne „Ujetnik“. Koledar je idejno usmerjen izrazito katoliško, in sicer precej ozkosrčno, kar škoduje zlasti članku Kazimirja Zakrajška „Beseda o izseljeništvu“; ne-

podpisani članek „Kolednik“ pa je naravnost pamflet na sedanjo Rusijo. Slik je zelo malo in še od teh bi bilo pri večini bolje, če bi jih urednik nadomestil z drugimi. Naslovna stran je neizrazita.

Koledar Cankarjeve družbe za prestopno leto 1932. S sodelovanjem odbora C. D. uredil Talpa. Izdala Cankarjeva družba v Ljubljani. Izrazita idejna usmerjenost, obilica literarnih prispevkov in dobro izbrane ilustracije označujejo koledar Cankarjeve družbe. Namenjen je delavstvu, in sicer marksističnemu; kot tak je tendenčen, kar se odraža tudi v vseh prispevkih. Posebno pozornost zaslužijo članki: Alfreda Kurella članek „Iz fašistične Italije“, ki odkriva strašno sliko socialnih razmer v fašistični Italiji, ponatis iz Cankarjevega predavanja „Slovensko ljudstvo in slovenska kultura“, drja. Franja Žgeča pedagoška študija „Nekaj misli o vzgoji in kazni“, drja. Henrika Tume študija o zgodovini, razvoju in pomenu združništva in oba članka, ki razmotrivata o vzrokih sedanje krize in o njenem vplivu na naše kmetijstvo (Rudolf Golouh „Kako iz labirinta“ in Fabius „Fantazija“). Ostalih člankov ne omenjam posebej, kljub temu, da bodo dobro služili svojemu namenu. Med literarnimi prispevki so zlasti zanimivi prispevki delavskih pesnikov, ki pa so po večini preveč patetični. Umetniško pa škoduje skoraj vsem literarnim prispevkom tendenčnost in programatičnost. Za nekatere pa bi bilo sploh bolje, če bi odpadli. Slike in ilustracije so zanimive in tako izbrane, da izpopolnjujejo tekste. Od tujih slikarjev učinkujejo zlasti močno Frans Masereel in George Grosz, od domačih pa Mihelič s Staro cukrarno. Naslovna stran (Marjan Mušič) je smotrena in okusna. Koledar Cankarjeve družbe je brez dvoma najboljši slovenski koledar in bo gotovo dobro služil svojemu namenu.

(Konec prih.) — Vinko Košak.

Knjigo je prevel in ji napisal kratek uvod Pavel Brežnik. Prevod je v splošnem dober, razen številnih nepotrebnih srbohrvatizmov. Zakaj pa je prevel naslov knjige „From immigrant to inventor“ z „Od pastirja do izumitelja“, pa mi ni razumljivo. Morda zaradi večje privlačnosti? Tega tej knjigi res ni potreba! — Naslovna stran predstavlja sliko avtorja in je zelo učinkovita.

Prav je, da je knjiga izšla tudi v slovenščini; iz nje se bo marsikdo lahko mnogo naučil, obenem pa je vsaj skromna zahvala za Pupinovo posredovanje na mirovni konferenci leta 1919. v Parizu, ki nam je rešilo Bled.

Vinko Košak.

PREGLEDI

KNJIGE IN ČASOPISI

Rudolf Badjura, *Smuška terminologija*. II. pomnožena in izpopolnjena izdaja. Strani 18. Samozaložba. Cena 8 Din.

Vsa mogoča društva in „saveze“ imamo, ki se ukvarjajo s smučarstvom, in kar črno jim je članstva. Kadar nam pa hočejo kaj povedati, store to v jeziku, ki spominja na Koseskega stavkovne in besedne potvore veselega spomina. In to kljub temu, da si je ustvaril slovenski narod prav v tej stroki — zima in sneg in borba z njima — tako popolno izrazoslovje, kakor ga nima bržčas noben drug narod v Evropi, razen Rusov in — morda? — Skandinavcev.

Badjura je človek dela. Iskal in našel je izrazov tam, kjer so jih iskali in našli vsi tisti, ki so ustvarjali naše pismo in našo knjigo: pri slovenskem kmetu in pastirju. Z veččo marljivostjo je zbral samo v tej ozki jezikovni panogi 503 izraze in rekla.

Nekatere teh besedi in rekel so brezprimerne v svoji preprosti nazornosti: sneg se ponuja, nov sneg poprhne, komaj za seme ga je še, pridelani —, končasti sneg, nagnani plaz, smuški svet, podvès, jug zalaga, megla trdo stoji, voljan svet, debela zima.

Mimogrede pripominjam: Smukniti naravnost za „Schussfahrt“ ni točno, ker smuka naravnost tudi tisti, ki pluži. Pra-

vilna se mi zdi beseda „zdrk“, ki jo priporoča Tuma. Seveda „zdrkniti“ (glagol!), ne morda „v zdrku smukniti“. Isto velja glede besede drža (pod točko 462.): torej ne „drža je pokončna“, razen če gre za čisto pojmovno opredelitev, temveč „po koncu se drži“. Termos je zgolj patentirano ime za eno vrsto izolirnih steklenic. Niti malo ne dvomim, da imenujejo bloški očanci kolec debeli drog, s katerim si pomagajo krmariti. Zato pa še ne gre, nazivati istotako lahke, včasih celo pisane pobarvane smučarske palčice iz bambusa. Sicer pa imenujejo naši ljudje palice, tudi dolge močne hribovske, okovanke. Prav tako ne razumem, zakaj ne bi imenovali lesa od smučk s pravo slovensko besedo deska ali deščica.

Vešč jezikoznalec utegne prigovarjati še tej ali drugi besedi in obliki. Zaradi stvari same naj se oglasi! Knjižica pa naj gre svojo pot med vse tiste, ki hočejo imeti naš jezik čist in svež, in zlasti še med vse tiste, ki jim je lepota zimske narave pravo doživetje duše in telesa.

Dr. Mrak.

Koledarji. — *Mariborski koledar 1932*. Izdala in založila Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru, r. z. z o. z. Za uredniški odbor N. I. Vrabl. Koledarja, ki je prav za prav namenjen le ožjemu krogu zadržnikov, ne bi omenjali, če bi ne bilo v njem troje prispevkov, na katere je treba opozoriti, in sicer

študijo Franja Baša „Kultura v Mariboru v začetku XIX. stoletja“, ki nam pojasni, odkod sedanji značaj Maribora, ki je bil v XIX. stoletju še izrazito kmetijsko mesto, „kjer meščana ni bilo doma, kadar so odšli kmetje na polje“ (str. 55.), Janka Glaserja „Pregled mariborskega časopisja do prevrata“, ki nam odkriva važno kulturno sliko Maribora iz obetajočih začetkov za časa škofa Slomška preko naših Mladoslavencev s „Slovenskim narodom“ in spodnještajerskih nemškutarjev do prevratnih dni. Bodočemu zgodovinarju naših prevratnih dni pa bo dobro služil članek generala Maistra „Stavka železničarjev ob prevratu v območju Maribora“. Ostali prispevki imajo le lokalni pomen.

*

Preostaneta nam še dva koledarja, ki pa sta izšla izven naših državnih mej in katerima daje to dejstvo tudi poseben značaj in pomen.

Koledar Goriške matice za leto 1932. Izdala in založila „Goriška matica“ v Gorici. Časopisja in časnikov Slovenci pod Italijo že zdavnaj več nimajo. Listi pa tudi večina knjig iz naše države so prepovedani in tako ima Koledar Goriške matice za tamošnje Slovence še vse drugačen pomen kakor koledarji pri nas. Posebnosti tamošnjih prilik je prikrojena tudi vsebina. Večina je literarnih prispevkov, ki so skoraj edino možni pri tako ostri in brezobzirni cenzuri. Posebno važen in bogat je „Kotiček za otroke“, ki je namenjen tamkajšnji slovenski mladini, ki se uči v šoli samo italijanščine in kateri naj bi bil ta kotiček skromna čitanka v njih materinščini. Poleg tega pa vsebuje koledar tudi važna opozorila za plačevanje davčin, ki so porazdeljena na mesece, ter razna navodila za kmečko prebivalstvo. Vse to je sestavljeno zelo smotreno in praktično. Za Levstikovo stoletnico pa je napisal Slavko Slavec z ljubeznijo pisan daljši članek. Slik je malo. Upajmo, da ustreza koledar svojemu namenu kljub

vsem oviram, ki jih je moral premagati in ki prihajajo v njegovi posebnosti do nemega, a zato tem jasnejšega izraza.

Ameriški družinski koledar. (American Family Almanac.) Leto 1932. Osemnajsti letnik. Uredil Frank Zaitz. Izdala in založila Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba. (Proletarec.) Tamkaj Slovenci v Italiji, ki so obsojeni v težak molk, tu Slovenci v daljni Ameriki, ki glasno izpričujejo svoje socialistično prepričanje; pa vendar se odraža v obeh koledarjih, sicer na zunaj močno različno, v bistvu pa vendarle enaka ljubezen do svojega naroda in domovine. Sotrudniki Ameriškega družinskega koledarja so po večini tamkajšnji slovenski izseljenci — preprosti delavci. V njihovih spisih, ki so po večini literarni, se zrcali hrepenenje po domovini, grozeča pošast svetovne gospodarske krize, ki ni prizanesla niti Ameriki, in močno socialno čuvstvovanje. Umetniško jih seveda ne moremo presojati z literarnimi merili, kljub temu, da izpričujejo nekateri, kakor Katka Župančičeva, Anna Krasna in Joško Oven očitno nadarjenost. Kako postanejo ljudje v Ameriki samostojni, je lep primer Frank Tauchar s svojim predlogom za spremembo koledarja, ki ga je predložil tudi Zvezi narodov. Med pisatelji iz domovine je treba omeniti Mileta Klopčiča, ki je prispeval nekaj zelo dobrih prevodov, in Ludovika Mrzela, ki je prispeval črtico „Granitni tlak“ (ponatis iz Lj. Zvona). Zanimivo je razno statistično gradivo o naših tamkajšnjih podpornih organizacijah ter slovenskem časopisju v Ameriki. Posebnost tega koledarja so vsakoletni enciklopedični podatki. Koledar je bogato ilustriran, vendar pa bi moral biti urednik pri izbiri v bodoče bolj strog. Boljše je pač manj, pa tisto res izbrano in dobro. Slovensko slikarstvo zastopajo Tratnik, Stiplovšek in Pirnat, močno pa pogrešamo Peruška, ki bi nas posebno zanimal. Naslovna stran je izrazito tendenčna.

Vinko Košak.